

Introducere

Ion Gheorghe Duca (n. 20 decembrie 1879, București – d. 29 decembrie 1933, Sinaia), jurist, om politic, ucenic al „școlii politice“ a lui Ionel Brătianu, a devenit treptat cel mai apropiat colaborator al acestuia, pregătindu-l din vreme să preia frâiele Partidului Liberal. Duca a avut o ascensiune politică fulminantă, devenind deputat, ministru, președinte al PNL și președinte al Consiliului de Miniștri. A fost unul dintre teoreticienii de elită ai liberalismului românesc, sintetizând în numeroase lucrări și discursuri principiile doctrinei liberale în perioada interbelică.

Ion Gh. Duca a fost fiul inginerului Gheorghe Duca și al Luciei Ghica. În 1897 a absolvit Liceul „Sfântul Sava“, după care a plecat la Paris unde a obținut doctoratul în Drept, cu lucrarea „Les sociétés coopératives en Roumanie“ (1902).

Revenit în țară, Duca a intrat în magistratură ca ajutor de judecător la Tribunalul Râmnicu Vâlcea, iar după numai trei luni a fost numit director al Casei Centrale a Băncilor Populare de către Vintilă Brătianu. A devenit membru al Partidului Național Liberal, iar în 1907 a fost ales deputat de Vâlcea. Duca s-a dovedit un publicist reductabil încă din anii studenției, prin

colaborările sale la cotidianul *Universul* și la revista *Viața românească*, astfel că a fost numit director al oficiosului liberal *Viitorul*.

La numai 35 de ani, a fost numit la conducerea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice (4 ianuarie 1914).

A avut o ascensiune politică fulminantă, ocupând un portofoliu ministerial în toate guvernele liberale. Ca ministru de Externe, în 1924, a fost ales președinte al Comisiei pentru Reducerea Armamentelor și, în această calitate, vicepreședinte al Adunării Generale a Societății Națiunilor. Opiniile lui cu privire la politica externă a României îmbrățișau principii care așezau țara într-o postură demnă în relațiile cu celelalte state. El era de părere că diplomația României trebuie să fie „o politică de alianțe, chiar de alianțe intime și credincioase, dar nu o politică de supunere oarbă și de abdicare a oricărei individualități și a oricărui spirit de inițiativă, o politică în care trebuie să ne bizuim mai mult pe noi decât pe alții“. După moartea regelui Ferdinand, Ion Gh. Duca s-a pronunțat împotriva revenirii în țară a lui Carol, declarând că „preferă să i se taie o mână decât s-o întindă aventurierului“.

A fost ministru de Interne într-o perioadă marcată puternic de frământările politice care au avut loc după moartea regelui Ferdinand I (20 iulie 1927) și a prim-ministrului Ion I.C. Brătianu (24 noiembrie 1927). Pentru a evita orice manifestare ostilă după moartea

regelui sau o eventuală încercare a lui Carol de a reveni în țară, Ministerul de Interne a luat măsuri severe de siguranță. Printr-un ordin al Direcției Generale a Siguranței Statului, au fost detașate forțe polițienești „des-toinice și pătrunse de simțul datoriei“ la punctele de frontieră pentru a putea preveni o încercare a fostului principe de a se întoarce în țară.

În anul 1928, în condițiile manifestărilor de nemulțumire față de guvernarea liberală, opoziția încearcă să răstoarne guvernul prin organizarea unui „marș asupra Bucureștilor“ care trebuia să pornească de la Alba Iulia, unde era organizată o mare adunare populară. Ministerul de Interne a trebuit să facă față acestei presiuni prin concentrarea trupelor de jandarmi și însoțirea manifestanților.

Ca ministru de Interne, el s-a manifestat fără compromisuri împotriva mișcărilor extremiste, cu deosebire împotriva Gărzii de Fier. Într-un discurs din decembrie 1933, el afirma: „Azi mai mult ca oricând, ordinea, ordinea materială și cea morală constituie condiția esențială a oricărei rodnice înfăptuiri. Suntem, deci, hotărâți, tocmai pentru a ne putea aplica programul și salva țara să menținem cu orice preț și împotriva oricui ordinea publică“.

Teoretician al liberalismului, Ion Gh. Duca afirma că „liberalismul reprezintă singura idee de progres, care nu înseamnă salturi și nici violențe, ci o mișcare organizată în cadrul proprietății individuale, realizată

prin ordine, democrație, naționalism și armonie socială“. Ordinea, ca opusă anarhiei, este, în opinia sa, premisa esențială a stabilității statale.

Schițând evoluția curentului liberal în România, Ion Gh. Duca a sintetizat într-o celebră conferință din 1923 elementele de bază a ceea ce s-a numit „neoliberalism“. Acest termen definea înnoirile doctrinare și programatice elaborate de PNL în preajma războiului și mai ales în primii ani postbelici, și anume: conceperea proprietății ca funcție socială (pentru a justifica exproprierea și reforma agrară), ideea participării muncitorilor la beneficii, preconizarea intervenției statului în economie (pentru aplicarea politicii „prin noi înșine“), preocupările de limitare a efectelor negative ale individualismului prin măsuri de echitate socială.

În momentul sosirii inopinate în țară a principelui Carol al II-lea, PNL a fost singurul partid care s-a opus restaurației. Liberalii au adoptat rapid o rezoluție prin care condamnau energic atitudinea principelui și afirmău că acest partid rămânea cu „nestrămutată hotărâre“ la punctul de vedere fixat în legile din 4 ianuarie 1926. Duca aprecia: „Fapta de astă-noapte este cea mai primejdioasă consolidării noastre naționale și situației țării în toate privințele“. Cu toate acestea, Carol a reușit să atragă de partea sa pe toți ceilalți lideri politici, profitând de divergențele existente pe scena politică. Mai mult, principele a reușit să obțină și confirmarea tinerilor liberali conduși de Gheorghe Brătianu, fiul lui

Ionel Brătianu, motiv pentru care aceștia au fost excluși din PNL. În ziua de 8 iunie, cele două Corpuri legislative au votat numirea Alteiței Sale Regale Carol al II-lea ca rege al României.

În acea perioadă, PNL era discreditat în ochii opiniei publice, astfel că liberalii nu au avut de ales decât să accepte restaurația ca pe un fapt împlinit și să colaboreze cu noul rege. La sfârșitul lunii decembrie 1930, Vintilă Brătianu a încetat din viață. Pe 28 decembrie 1930, Congresul PNL l-a ales pe Ion Gh. Duca în funcția de președinte al partidului. Pentru a crește credibilitatea formațiunii sale, acesta s-a văzut nevoit să facă numeroase compromisuri regelui Carol al II-lea. Duca era un monarhist, dar pozițiile neconstituționale ale regelui erau privite și criticate cu demnitate. În februarie 1931, la Congresul PNL, referindu-se la manevrele regelui care urmărea să instaureze o dictatură personală, abrogând Constituția și eliminând partidele, fruntașul liberal declara: „Orice experiențe pot duce la deziluzii amare și orice abateri pot atrage consecințe primejdioase“.

Un astfel de compromis l-a reprezentat acceptul ca PNL să sprijine guvernul Nicolae Iorga, cu care a încheiat un cartel în alegerile parlamentare de la începutul lunii iunie 1931, prezentându-și candidații pe listele coaliției politice denumită Uniunea Națională. În timpul celei de-a doua guvernări național-țărăniște

(1932–1933), PNL a desfășurat o luptă acerbă împotriva politicii „porților deschise“, promovate de PNT în domeniul economic.

La 1 octombrie 1933, PNL a adoptat un program de guvernare care preconiza, printre altele, întărirea regimului parlamentar-constituțional, simplificarea aparatului administrativ, reducerea impozitelor, combaterea șomajului, luarea de măsuri împotriva mișcărilor anarhice ș.a. De asemenea, a fost declanșată o amplă campanie de răsturnare a guvernului.

În cele din urmă, Carol al II-lea i-a chemat la guvernare pe liberali, iar Ion Gh. Duca a fost desemnat prim-ministru, pe 14 noiembrie 1933. Prima misiune a cabinetului a fost aceea de a organiza alegerile, iar data lor a fost stabilită între 20/29 decembrie. Duca își propunea, pe lângă stabilizarea economică în urma mării crize, asigurarea ordinii interne și respectarea legilor.

Ciocnirile dintre forțele de ordine și legionari, care potrivit guvernului, „urmăreau schimbarea pe cale revoluționară a ordinii legale în stat și instaurarea unui regim social și politic neconform Constituției și tratatelor de pace“, au dus la suprimarea presei legionare și la arestarea unui mare număr de membri ai Gărzii de Fier. Mai mult, pe 9 decembrie, Legiunea Arhanghelului Mihail a fost scoasă în afara legii, ceea ce îi punea pe legionari în fața imposibilității de a mai participa la alegerile din acea lună. În campania electorală, ciocnirile dintre legionari și forțele de ordine s-au întetit, în

urma schimburilor de focuri rezultând decesul a numeroși legionari. De asemenea, poliția a făcut numeroase descinderi la domiciliile și sedii ale legionarilor, operând arestări. În cele din urmă, alegerile au fost câștigate de PNL, însă două zile mai târziu, prim-ministrul este chemat la Sinaia pentru o întrevedere cu Carol al II-lea, sub pretextul destituirii guvernatorului Băncii Naționale.

A plecat cu trenul, fără să știe că într-un vagon alăturat călătoreau asasinii săi. Întrevederea cu regele a durat două ore. La ora 21.30, premierul urcă în automobil cu doctorul Constantinescu, spre gară. Asasinii se plimbaseră nestingheriți toată ziua pe peronul din Sinaia. Trenul avea întârziere și, anunțat, premierul sosește în gară la orele 21.55. Automobilul care-l adusese oprește la distanță, iar Duca se îndreaptă spre vagonul ministerial, fără a fi însoțit de cei opt polițiști din gardă, pe care-i avea la București.

Până la vagonul guvernamental mai avea câțiva pași. Ar fi trebuit să intre prin biroul șefului de gară, dar cineva a uitat să-l anunțe. A urmat o explozie, un nor de fum, o simplă petardă aruncată în calea lui Duca. În panica momentului, legionarul Nicolae Constantinescu i-a pus o mână pe umăr, apoi i-a tras o rafală de cinci gloanțe în cap. Duca a murit pe loc. Avea 54 de ani. Cadavrul său a fost recuperat de pe peronul Gării Sinaia și depus într-o cameră lângă anexele servitorilor din Castelul Peleş.

Ziarul *Viitorul* din 31 decembrie 1933 scria: „As-tăzi, la orele 22, pe peronul Gării Sinaia, a fost asasinat

cu cinci focuri de revolver prim-ministrul Ion Gh. Duca, de către un student de la Academia Comercială, anume Nicolae Constantinescu, care avea și doi complici, Ion Caranica și Doru Belimace. Nicolae Constantinescu este arestat. El a declarat că aparține Gărzii de Fier și că acest atentat a fost plănuit mai de mult“. Grupul celor trei va fi denumit ulterior „Nica-dorii“, creat prin combinarea primelor silabe din numele celor trei membri ai grupului. Pe 1 ianuarie 1934, același cotidian nota: „Știrile ce vin din întreaga țară mărturisesc covârșitoarea durere pricinuită de moartea tragică a lui Ion Gh. Duca. Pentru întreaga opinie publică, odiosul atentat nu răpește numai pe marele bărbat de stat Ion Gh. Duca, în momentul în care avea mai mare nevoie de el, ci răpește un om cunoscut și iubit pretutindeni pentru bunătatea, abilitatea și onestitatea sa. Pretutindeni a fost iubit și respectat“.